

Fidan, Süleyman (2017). *Âşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi – Geleneksel Müziğin Medyadaki Serüveni*

Ankara: Grafiker Yayınları

ISBN: 978-605-9247-82-5, 381sayfa¹

Folklor ve etnomüzikoloji alanlarında akademik çalışmalar yürüten Süleyman Fidan tarafından kaleme alınan *Âşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi – Geleneksel Müziğin Medyadaki Serüveni* adlı kitap 2017 yılında yayımlandı. Yazarın, doktora tezinden ürettiği kitap âşıklık geleneğinin ve âşik edebiyatının, modern teknolojiye bağlı olarak gelişen yeni kültürel aktarım ortamlarındaki serüvenini örnekleriyle birlikte ele almaktadır. Geleneksel olanın yeni aktarım ortamlarındaki sunumu (yaratımı-aktarımı) son yarım asırdır; “Teknolojik gelişmeler, kültürü metalaştırarak yozlaştırır mı? Yoksa bu gelişmeler kültürel unsurların güncellenmesine olanak veren doğal bir süreç midir?” gibi temel sorular ekseninde tartışılmaktadır. Yazarın bu sorulara âşik edebiyatı çerçevesinde somut cevaplar arama girişimi kitabı ilgi çekici kılmaktadır.

Kitap *Giriş* (ss.15-22) kısmı ve beş ana bölümden oluşmaktadır. Yazarın medyada âşıklık geleneğinin durumunu genel olarak değerlendirdiği *Sonuç* (ss. 351-360) kısmıyla son bulan kitapta, konuyla ilişkili 58 görsele de yer verilmiştir. Kitabın kapsamı, Türkiye sahası âşıklık geleneği ile sınırlandırılmış ve medyanın kendini gelenek üzerinde en çok hissettirdiği yirminci yüzyılın ikinci yarısı, kitapta ağırlıklı olarak ele alınan dönem olmuştur. “Kültür”, “medya”, “değişim”, “endüstri”, “âşıklık” anahtar kelimelerine sahip olan kitap, bu haliyle farklı alanlardaki araştırmacılara da hitap etmektedir.

Kitabın *Giriş* kısmında teorik arka plan, kapsam ve incelemede takip edilecek yöntem hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu kısımdaki yazara ait şu ifadeler, kitabın iddiasını (tezini) özetler mahiyettedir: *Kültür endüstrileri geleneksel olanı farklı bağlamlara taşıyarak sürekliliği sağlamaktadır. Geleneksel müzik ekseninde düşünüldüğünde âşıklık geleneği oluşturduğu*

1 ISBN: 978-605-9247-82-5, 381sayfa Bu kitap tanıtımı Dr. Mustafa Duman tarafından hazırlanmıştır. (Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü m.duman66@gmail.com, mustafa.duman@usak.edu.tr)

ana bağlamdan kopmuş, âşıkın dinlenebilmesi plak, kaset, cd, film, radyo, TV ve internet gibi elektronik aktarım ortamları vesilesiyle artmıştır (ss. 17-18).

Bilindiği üzere, âşıklık geleneği ve daha özeldede “âşık”ın ve sanatının değişimi yirminci yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan bir durum değildir. Âşıklar etrafında oluşan gelenek ve bu geleneğin ürünü olan edebiyat sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde. Halk bilimi veya daha özeldede halk edebiyatı ile yakından ilgili olmayanlar, genellikle, İslamiyet öncesi Türk şiirinin kam, şaman, oyun; ozan, baksı, yırçı, yomakçı, comokçu gibi farklı adlarla anılan icracılarının İslamiyet’in kabulü sonrasında oluşan yeni sosyal ortamdaki değişimini bir anda yaşamış bir adaptasyon olarak görme eğilimindedir. Fakat Türk halk şiirinin geleneksel yaratım ortamındaki bu adaptasyon, sosyal hayattaki tüm değişimlerin bir sonucudur ve yüzyıllar süren bir değişim-dönüşüm süreci –ki bu süreç insanoğlunun varlığı sona erece kadar devam edecektir- söz konusudur. Kitabın en özgün ve önemli yönü de tam burada kendini göstermektedir: Sanayi Devrimi’yle birlikte hız kazanan kültürel yapıdaki değişimleri, âşık edebiyatı özelinde sorgulamak, geçmişte yaşanan kültürel değişimleri anlama noktasında okuyucuya yol göstermek.

Kültürel aktarım ortamlarındaki değişim, beraberinde bu değişimi iyi anlayan ve kullanan yapıların ortaya çıkmasını getirmiştir. Kültür endüstrisi ve kültür ekonomisi gibi kavramsal bakış açıları, bu nedenle, ideolojik bir kisveye bürünerek araştırmacıların zihnini meşgul etmiştir. Kültürün metalaşması –ya da kültürün metalaştırıldığını düşünmek- kültür endüstrisi ve ekonomisi alanına yönelenlerin, genellikle, ekonomik açıdan gelişmiş ülkeler olması sonucunu beraberinde getirmiştir; çünkü bu alan hem pazarlanabilir hem de gelişmiş devletlerin kültürel hakimiyet alanlarını genişletebilir hüviyettir. Bu nedenle, bu alanda yapılan her çalışma gibi bu kitap da Türk folklorcuların, kültür endüstrisi alanında artık edilgen bir tavra sahip olmadıklarını (ya da en azından olmaması gerektiğini) göstermesi açısından önemlidir.

Kitabın “Birinci Bölümü”nde (ss. 23-42) kültür endüstrileri hakkındaki farklı görüşlerin karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Yazar, farklı araştırmacıların görüşlerini karşılaştırarak başladığı bu bölümde, kültür endüstrileri bağlamında âşıklık geleneğini üretim, aktarım ve tüketim ortamları açısından değerlendirmiştir. Kültür endüstrileri ile ilgili Türk bilim camiasında yeteri kadar çalışma bulunmaması göz önünde bulundurulduğunda, kitabın bu bölümünde bu alanla ilgili temel bilgi veren ve araştırmacıları farklı kaynaklara yönlendiren tartışmaların yer alması önemlidir. Yazarın, temel sorgulamayı âşıklık geleneği bağlamında yapması tutarlı bir inceleme ortaya koymak adına makul bir girişimdir. Ancak, yine de meraklı okurlar için bu bölümde kültür endüstrilerinin, diğer halk bilgisi ürünleriyle ilişkisine dair bilgilere yer verilebilirdi.

Bu bölümde, ayrıca, âşık edebiyatının yeni üretim ve aktarım ortam-araçları olan radyo, televizyon, sinema ve internette nasıl yer aldığı hakkında teorik tartışmalara yer verilmiştir. Radyodan, internet ortamına uzanan kültürel aktarım ortamlarının, âşıklık geleneğinin üretim, yaratım ve aktarım ortamları üzerindeki yapıcı etkilerine, yine bu bölümde değinilmiştir.

Teknolojik gelişmelerin kültürler üzerindeki yıkıcı ve tektipleştirici etkileri sosyal bilim alanlarındaki pek çok bilim insanının çalışmalarının odağını oluşturmuştur. Bunun aksine, yazarın bu bölümde verdiği bilgiler, teknolojik gelişmelerin kültürel hayata nasıl katkı sağladığını göstermesi açısından özgündür. Ayrıca, teknolojik gelişmeler neticesinde değişen kültürel aktarım ortamlarına karşı takınılan genel olumsuz tavırdan ziyade, yazarın bu de-

ğişmeleri kabullenip geleneksel kültürel değerlerin bu yeni aktarım ortamlarında nasıl var olduğuna odaklanması dikkat çekicidir.

“Birinci Bölüm”den sonra yer alan dört bölümde yazar, âşıklık geleneğinin radyo, sine- ma, televizyon ve internet ortamlarında nasıl ve ne amaçla yer aldığını, kültür endüstrisi ile ilişkilendirerek ele almıştır.

Radyo başlıklı “İkinci Bölüm”de (ss. 43-122) radyonun dünya ve Türkiye’deki gelişimi- ne yer verilmiştir. Bu gelişim içerisinde, radyo ortamında âşıklık geleneğinin kendine nasıl bir yer bulduğu hususu bu bölümde ele alınan konulardandır. Yazar; Yurttan Sesler Korosu, TRT’nin radyo programları ve “Türkü Radyosu” kavramı örneklerinden hareketle kültür en- düstrisi ve âşıklık geleneği ilişkisini analiz etmeye çalışmıştır.

Yazar, sahip olduğu bu bakış açısını kitabın diğer bölümlerinde de tutarlı bir şekilde de- vam ettirmiştir. Yani, teknolojiyle birlikte gündelik hayatımıza giren radyo, televizyon, si- nema ve internet gibi kültür aktarım ortamlarına karşı olumsuz bir bakış açısı sergilemekten ziyade; teknolojinin getirilerini kabullenip, bunun kültürel unsurları nasıl kendi bünyesine dahil ettiğini anlamaya çalışmak ve bunları örnekleriyle birlikte incelemek.

Kitabın “Üçüncü Bölümü”nü (ss. 123-134) teşkil eden *Sinema* başlığı altında, Türkiye’de sinemanın gelişimi ve âşıklık geleneğinin bu gelişim içerisindeki konumu belirlenmeye ça- lışılmıştır. Bunun için, son dönem sinemasında, özellikle, âşıkların icra ettikleri veya ano- nim olan türkülerin nasıl ve hangi bağlamlarda kullanıldıkları örneklendirilmiştir. Yazarın bu bölümde verdiği örnekler, teknik açıdan Batı etkisinde gelişen Türk sinemasının, içerik açısından gelenekten nasıl faydalandığını göstermeye yöneliktir.

Televizyon başlığını taşıyan “Dördüncü Bölüm” (ss. 135-308) kitabın en kapsamlı ve id- dialı bölümlerinden biridir. Çünkü televizyon, diğer kültürel aktarım ortamlarıyla karşılaştı- rıldığında, insanların hayatında en fazla yer tutan modern teknolojilerden biridir. Bu haliyle, televizyonun Türk insanının düşünüş dünyasını yansıtan ve şekillendiren en önemli teknoloji olduğunu ifade etmemiz yanlış olmayacaktır. Kitabın bu başlığı altında, âşıkların televizyon programlarında nasıl yer aldıkları örnekleriyle birlikte ortaya konulmuştur. Tabii, bu örnek- ler sadece bir derleme hüviyetinde değildir. Yazar, aynı zamanda, televizyon-âşık ilişkisini kültür endüstrisi ana çerçevesinde tartışarak okuyucunun dikkatine sunmuştur. Bu bağlamda, yazarın reklamlar ve televizyon dizilerinde âşıklık geleneğine dair unsurların kullanımına dair örneklendirmeleri ve değerlendirmeleri dikkat çekicidir.

İnternet (ss. 309-350) başlığı altında, kültür hayatımıza en son dâhil olan aktarım ortamı ele alınmıştır. Bu bölümdeki tartışmalar ağırlıklı olarak *YouTube* ve *Facebook* örnekleminde geliştirilmiştir. Bu bölümde ayrıca, internet ortamında âşıkların kendilerine nasıl yer bulduk- ları, âşıklık geleneği dâhilinde ortaya çıkan eserlerin internet ortamında nasıl ve ne amaçla paylaşımına girdiği hususunda tartışmalara yer verilmiştir.

Kitap, *Kaynaklar* (ss. 361-380) ve *özgeçmiş* (s. 381) kısmından önce yer alan *Sonuç* kıs- mıyla bitmektedir. Bu kısımda yazar, âşıklık geleneğinin radyo, sinema, televizyon ve in- ternet ortamlarında nasıl ve ne amaçla yer aldığına dair verdiği örnekleri ve kitap içerisinde yer verdiği diğer teorik tartışmaları ilişkilendirerek, kitabın Türk bilim camiasına katkılarını belirtmiştir.

Kısaca değerlendirmeye çalıştığımız, *Âşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi - Geleneksel Müziğin Medyadaki Serüveni* adlı kitabın okuyuculara sunmaya çalıştığı temel bakış açısı; teknolojik gelişmelerin kültürler üzerindeki olumsuz etkisine odaklanmaktan vazgeçip, bu gelişmelerin değiştirici-dönüştürücü etkilerinin analiz edilmesinin gerekliliğidir. Böylece, hem geleneksel yapılarda geçmişte yaşanan değişiklikler doğru bir şekilde anlaşılabilir hem de gelecekte farklı aktarım ortamlarında var olmaya başlayacak kültürel unsurların yeni sunumlarına yönelik güncelleme çalışmaları yapılabilir. Ayrıca âşık edebiyatı, medya ve kültür endüstrisi ilişkisini ortaya koymak için kitapta sunulan bilgiler edebiyat, iletişim bilimleri ve müzikoloji gibi ilgili alanlarda çalışma yapan araştırmalara veri sağlayacak mahiyettedir.